

İNFİTÂR

﴿ ۸۲ ﴾ سُورَةُ الْإِنْفِطَارِ

- İnfitar Sûresi veya « إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ » Sûresi denilen bu sûre dahi mekkîdir.

Âyetleri - On dokuzdur;

Kelimeleri - Seksen.

Harfleri - Üç yüz yirmi yedi.

Fasılası - ت م ك ن ه harfleridir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿١﴾ إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ
﴿٣﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِرَتْ ﴿٤﴾ وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ﴿٥﴾
عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ ﴿٦﴾ يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ
بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ﴿٧﴾ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوِّكَ فَعَدَلَكَ ﴿٨﴾ فِي
أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ ﴿٩﴾ كَلَّا بَلْ تُكذِّبُونَ بِالذِّينِ
﴿١٠﴾ وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ ﴿١١﴾ كِرَامًا كَاتِبِينَ ﴿١٢﴾

Sh:»5632

﴿١٢﴾ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٣﴾ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿١٤﴾
وَأَنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ ﴿١٥﴾ يَصَلُونَهَا يَوْمَ الدِّينِ ﴿١٦﴾
وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ ﴿١٧﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ ﴿١٨﴾
ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ ﴿١٩﴾ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ
شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ ﴿٢٠﴾

Meali Şerif

Semâ çatladığı vakit 1 Ve Yıldızlar döküldüğü vakit 2 Ve denizler akıtıldığı vakit 3 Ve kabirler deşildiği vakit 4 Bilir bir nefis: nedir takdîm ettiği ve te'hîr ettiği? 5 Ey insan! Ne mağrur etti seni o kerîm Rabbına? 6 Ki seni yarattı, düzenine koydu, tenasüb ve itidal verdi 7 Dilediği her hangi bir surette terkîb etti 8 Hayır hayır, doğrusu siz dîni tekzîb ediyor, cezaya inanmıyorsunuz 9 Halbuki üzerinizde hâfızlar var 10 Kiram kâtibler var 11 Her ne yaparsanız biliyorlar 12 Şüphesiz ki iyiler naîm içindedir 13 Ve şübhesiz ki fâcirler Cahîm içindedirler 14 Din günü ona yaslanacaklardır 15 Ve ondan gâib olmayacaklardır 16 Ve bildin mi nedir din günü? 17 Evet bildin mi nedir din günü? 18 O gün ki kimse kimse için bir şey'e mâlik olmaz, emir o gün yalnız Allahındır 19

1. ﴿إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ﴾ - İnfitar, inşikak demek ise de, başlangıcı olmak daha

ziyade yaraşır, «يَوْمَ تَشَقُّ السَّمَاءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلَائِكَةُ تَنْزِيلًا»

âlemin nizamı ve Sûrei Rahmanda «

«فَإِذَا انشَقَّتْ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ» Hâkkada «

«وَأَنشَقَّتْ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ» Müzzemmilde «

«وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا» Ammede «السَّمَاءُ مُنْفَطِرٌ بِهِ» âyetleri

vechile Melâikenin

Sh:»5633

nüzulu için yarılıp inşıkak etmeğe başlamasıdır ki Semânın terkîbi, ecsamın nizamı bozularak âlemin harabe olmaya yüz tuttuğu zamandır. Evvelki Sûrenin başındaki eşrâtı sâatten on iki âyet gibi burada da dört âyet zikrolunuyor ve bunlardan ikisi ulviyyâta, ikisi de süfliyyâta aid bulunuyor. Birincisi infitarı Semâ,

ikincisi 2. ﴿وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَشَرَتْ﴾ kevakib intisâr ettiği vakit - İntisâr, dizili bir

şey'in râbitası koparak dökülüp dağılmasıdır. Yıldızların dökülmesi de umumi cazibe müvazenesinin

muhtell olmasıyla husule gelecek sukut ve izmihlâllerdir ki ipliği kopmuş inci dizilerinin dökülüp

saçılmalarına teşbih olunarak izalelerinden istiarei musarraha veya mekniyye olduğunu söylemişlerdir.

Üçüncüsü 3. ﴿وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ﴾ denizler tefcir olduğu vakit - denizlerin tefciri,

yarılıp akıtılması, aralarındaki berzahların yırtılıp hepsinin bir deniz hâline gelmesi veya sularının çekilip

kalmaması suretlerine sadık olabilir ki evvelki Sûrede geçen tescir ile alâkadardır. Dördüncüsü ba'serei

kubur 4. ﴿وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ﴾ ve kabirler deşildiği vakit - ba'sere, bahsere gibi toprağı

deşip dağıtarak altını üstüne, içini dışına çevirmektir. Ki lazımı olan ihract ma'nasında da kullanılır. Bu

suretle Vel'adiyâti Sûresinde geleceği vechile ba's ve ihracdan mecaz da olur. Zemahşerî ve sair ba'zıları

şöyle demişlerdir ki bu kelime aslında iki ayrı kelimededen mürekkebe olup ba's-ü isâreden ihtisar edilmiştir.

«Bu'siret: buise ve üsîre» den muhaffettir. Buna naht, yani yontma yâhud tıraşlama, iştikak ta'bir olunur.

Bunun Arabcada Besmele: « بِسْمِ اللّٰهِ » demek, hamdele: « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ » demek: havkale «

صَلَّى اللّٰهُ » demek, ve « لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ » demek, salvele: «

اهـ . Netekim son « اَدَامَ اللّٰهُ عِزَّهُ » demek olduğu gibi bir çok nazîrleri vardır.

zamanlarda Türkçede dahi nûmuneleri çoğaltmağa başlamıştır. Buna göre bu'siret, ba's vaki' olup

kabirlerin içindekiler dışarı çıkarıldığı

Sh:»5634

vakit demek olur ki «

اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ زِلْزَالَهَا وَاَخْرَجَتِ الْاَرْضُ اَثْقَالَهَا

Sûresinin mazmunu demektir. Bu dört âyet olduğu vakit 5.

﴿عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ وَاَخَّرَتْ﴾ her nefis Dünyada neyi takdim ve te'hıyr etmiş

olduğunu bilecektir. Çünkü evvelki Sûrede zikr olunduğu üzere o vakit haşr ü neşr olacaktır Takdim ve

te'hıyr ettiği ta'birinde bir kaç ma'na vardır:

1 - Takdım ettiği: Dünyada hayır veya Őer önce kendi iŐlemiş olduğu amel, te'hıyr ettiği de giriye

bıraktığı: ya'ni örnek olup da kendisinden sonrakilerin iŐlemelerine sebep olduğu iyi veya kötü amel. Çünkü

«

مَنْ سَنَّ سَنَةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرٌ مِّنْ عَمَلٍ بِهَا وَ مَنْ سَنَّ سَنَةً سَيِّئَةً
فَلَهُ وِزْرٌ مِّنْ عَمَلٍ بِهَا

iŐliyenlerin ecri vardır, her kim de kötü bir âdete yol açarsa ona da onu iŐliyenlerin vizr-ü vebâli vardır:

binaenaleyh önce kendi yaptığı takdim ettiği ameli, ondan öğrenip de sonra yapanlarınkı de te'hır ettiği, giri

mîras bıraktığı ameli demektir. Bu ma'na İbni Abbas ve İbni Mes'ud Hazretlerinden merviydir.

2 - Takdım ettiği: iŐlemiş olduğu ma'sıyyet, te'hıyr ettiği de iŐlemediđi tâattir. Bu ma'na da yine İbni

Abbasta bir rivayet ve Katâdenin kavlidir.

3 - Takdım ettiği: mükellef olduğu Őeylerden iŐlemiş olduğu, te'hıyr ettiği de iŐlememiş olduğu

ameller.

4 - Takdîm ettiği: emvalinden kendisi için sarf ettiği, te'hıyr ettiği de vârislerine bıraktığı.

5 - Takdîm ettiği: amelinin evveli, te'hıyr ettiği de âhiridir denilmiş. Ki bütûn bunlar ba'sten sonra deşilip sahfeleriyle meydana konacaktır. Her nefis de evvelki Sûrede geçtiği vechile hakkında iyimi kötü mü yapmış olduğunu bütûn hakikatiyle tafsilen o vakit bilecektir. Dünyanın fâniliğini duyuracak olan her hangi bir acı inkılâb

Sh:»5635

ve musîbet hengâmında, ölüm geldiği ve ölüm emârelerinin zuhûr ettiği sâatlerde insan ömründe ileri geri ne yaptığına icmâlen bir ilim edinirse de tafsilî asıl ba'sten sonra neşri suhuf ile olacaktır.

Bu suretle haşr ü neşrin vukuu haber verildikten sonra aklen de onu düşündürmesi lâzım gelen bir tezkir ve ihtar olmak üzere buyuruluyorki 6. ﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ﴾ ey o insan - ey o vakitler

başına gelecek olan insan! - Atâdan, bu âyetin Velîd ibni mugîre sebebiyle, ıkrimedden übeyy ibni halef

sebebiyle nâzil olduğu, Kelbî ve Mukatilden de Esed ibni Kelede sebebiyle nâzil olduğu söylenmiş, Hazreti

Peygambere vurmuştu. Allah tealâ hemen ona ukubet buyurmayıp bu âyeti inzal eyledi diye rivayet

edilmiştir. Ve sonra da « كَلَّا بَلْ تُكذِّبُونَ بِالدِّينِ » buyurulmuş olduğundan dolayı bir

çokları burada insandan murad kâfir insan demek olduğuna kail olmuşlardır. Fakat sebebin hususiyeti

hukmün umumiyetine mani' olmayacağı cihetle diğer bir çokları da gurur ile ısyan eden insanların hepsine

şâmil olması lâfzın umumuna daha muvafık olduğunu beyan etmişlerdir. Ey insan ﴿ مَا غَرَّكَ ﴾ seni

ne mağrur etti - ne şey aldattı, iğfal etti de ısyana sevk etti: Yaraşmaz şeyler yapacak vechile

mağrurlandırdı ﴿ رَبِّكَ الْكَرِيمَ ﴾ o kerîm rabbına? - Bu hitab ve suâl inzar hitabı olmak

hasebiyle gurura mani' olacak kahr-u celâl sıfatlarından biri zikrolunmak zâhir görünürken kerîm vasfiyle

bilhassa keremi ilâhînin ihtar olunmasında ince bir nükte ile büyük bir ma'nayı ahlâkîye işaret vardır. Bu,

evvelemirde şu anlatıyorki: keremin muktezası ona karşı mağrurlanarak hörmetsizlik etmek, ahlaksızlık

yapmak, günaha girmek değil, bil'akis o keremin yüksekliği nisbetinde iyman ve şükran ile tâati, saygıyı,

ihtiram

ve ta'zîmi artırmak, küfrân ve isyandan ictinab ederek yüksek ahlâka yükselmektir. Şeytanların dediği gibi: adam sen de Allah kerimdir, istediğini yap, Dünyada sana ettiği fadl-ü keremini Âhırette de eder, diyerek lâübalilik, etmek, yanlış bir kıyas ile aldanmaktadır. O fadl-ü kereme liyakat ve istihkakı olmadığını isbat etmektedir. Çünkü hakikatte kerem, hikmet ile müterafık olandır. Gerçi kerîm yaptığı lütf-ü kereme, gösterdiği büyüklük ve in'ama karşı kendisi için bir ıvaz ve karşılık gözetmeğe tenezzül etmez. Lâkin hakîm olmıyan, keremini lâyikiyle yerinde kullanmıyan da kerîm değil, bir müsrif demek olur. Onun için kerîme karşı iman ve şükrân ile tâat ve ta'zîmi arttıracak yerde keremine mağrur olup da saygısızlık etmek büyük bir aldaniş olduğu ihtâr edilmiştir ki bu ma'na tamamen « وَلَا يَغْرَنَكُم بِاللَّهِ الْغُرُورُ » mazmunu demektir.

Bu suâli ba'zıları: «beni keremin mağrur etti yarab!» dedirtmek için telkîni huccet kabilinden bir kerem olarak anlamak istemişler ve bu hayli şayi' olmuş ise de bu telakkî Sûrenin ifâde ettiği inzar siyakına münâfîdir. Ahlak yüksekliği noktai nazarından te'emmül olduğu zaman keremi ilâhîye imanı olduğu halde âsî olmuş bir mü'minin bu hitabdan duyacağı hicab ve teessür kâfirlerin duyamayacağı bir hissi teessür olmak lâzım gelir. Netekim «

نَعَمَ الْعَبْدُ صُهَيْبٌ لَوْ لَمْ يَخَفِ اللَّهَ لَمْ يَعِصِهِ = Suheyb ne güzel

kuldur, Allahdan kormasa idi bile ısyân etmezdi» hadîsinde bu büyük ahlâka işâret buyurulmuştur. Ba'zı

arifînin «Allahdan korkmasa idim yine ısyân edemezdim» demesi de bu saygıdır. Sûrei fâtırde geçen «

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ

Müfessirîn o gurura sebep olmak üzere üç şey nakl etmişlerdir. Birisi: Katâdeden merviy olduğu üzere.

Şeytanın tesvîlidir. «وَعَرَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ». Birisi: Hasenden merviy olduğu üzere,

cehalettir. Birisi de Mukatilden rivayet edildiği üzere, evvel emirde ukubet

edilivermediğinden

Sh:»5637

dolayı afva mağrur olmaktır. Bir de fuzayl İbni İyaz Hazretlerine Kıyamet günü «

مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ

ستورك المرخاة = indirdiğin perdeler, ya'ni günâhlara örtüğün örtüler» derim demiş olduğu da

söylenmiştir. Hafî değildir ki bu son ikisi, ya'ni ikabda acele edilmediğinden dolayı afve ve setre güvenmek

cehalete râci'dir. Şeytanın tesvîlâtına aldanmak da öyle demektir. Filvakı' Ebu Hayyanın ve Âlûsînin kayd

ettikleri vechile Hazreti Peygamber sallâllahü aleyhi vesellemden rivayet olunmuştur ki bu ayeti kıraet

etmiş de « جَهْلُهُ » demiştir. Kezalik Hazreti Ömer radiyallahü anh de bunu söyleyip «

« أَنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا » âyetini okumuştur. Bunun «

« إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ » kasrına muvafakati de aşikârdır. Demek ki

haşyet Allaha dair bilginin derecesiyle mütenasibdir. Allah tealânın rübubiyet ve keremi de en zâhir misali

olmak üzere insanın hilkatinde herkesin kendisine tebadür edip duran asârı kudret ve kerem ile şöyle ihtar

buyuruluyor: 7. ﴿الَّذِي خَلَقَكَ﴾ o rabbın ki seni halk etti - burada halk, tesviye ve ta'dil ve

tasvir ve terkibden mukaddem olmak karînesiyle ibtida vücude getirmek demek olduğu aşikârdır. Ve

ma'lûm ki her ni'metin esasî olan vücut, keremi rabbanînin birincisidir. ﴿فَسَوَّيْكَ﴾ Sonra da seni

tesviye etti - « خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّيَكَ رَجُلًا »

buyurulduğu ve daha bir çok âyetlerde geçtiği gibi hilkatini tavırdan tavra geçirecek ruh nefh olunacak

vechile insanlık seviyesine getirdi, binyeni, a'zalarını, kuvvelerini düzenine koydu düzgünleştirdi

﴿فَعَدَّلَكَ﴾ de sana tenasüb ve i'tidal verdi. - Burada biri adilden « دال » in feth-u tahffifiyle, «

« عَدَّلَكَ », birisi de ta'dilden « دال » in teşdidiyle « عَدَّلَكَ » iki kiraet vardır. İkisi de bir ma'naya

olarak denkleştirmek ve mu'tedil kılmak demek olduğuna göre tesviyenin kemâlini ifâde etmek üzere bir

kaç vech ile tefsîr edilmiştir:

Sh:»5638

BİRİSİ, Mukatilden rivayet edildiğine göre göz, kulak, el, ayak gibi çift a'zaların denkliği ve tafsîli Teşrihte

ma'lûm olduğu üzere cüssenin her taraftan tenasüb ve müvazenesi demek olup «

بَلَىٰ قَادِرِينَ عَلَىٰ أَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهُ» gibi olur. Fakat bunda insanlık hususiyetini

ifade eden haysiyet bâriz değildir.

İKİNCİSİ: Atanın İbni Abbastan rivayet ettiği vecihte ise belini doğrulttu kaim mu'tedil kıldı eğri belli

behâim gibi yapmadı diye tefsîr edilmişirki bunun hem insan tekâmülüne hususiyeti hem de tesviyeden

sonra olması daha açıktır. Zira çocuklarda görüldüğü vechile insanın belini doğrultup da ayakta i'tidal üzere

yürüebilmesi de tesviyesinin tekâmülünde bir merhaledir.

ÜÇÜNCÜSÜ, Ebu aliyyî farisinin beyanına göre: sana i'tidal verdi demek bu ma'naları cami' olarak seni

ahseni takvim ile en güzel biçimde çıkardı ve bu i'tidal ile seni akl-ü fikir ve kudreti kabule müsteit kılıp bu

sebeble sair hayvanât ve nebatâta müstevfî kıldı. Ve bu âlemdeki diğer ecsamın vâsıl olmadığı bir kemal

mertebesine irdirdi, diye tefsîr edilmiştir ki «

﴿فَإِذَا سَوَّيْتَهُ وَنَفَخْتَ فِيهِ مِنْ رُوحِي﴾ • ﴿وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ﴾

﴿مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾ mazmunlarına muvafıktır. Ve bunların hepsi keremi ilâhîdir. Bundan

başka tahfif ile «عَدَلَّكَ» udûl ettirmek, imâle edip çevirmek ma'hasına dahi tefsîr edilmiştir ki bunda da

iki vecih muhtemeldir.

BİRİNCİSİ, noksandan kemâle, mülâyim olmiyan suretten mûlayim olan surete çevire çevire en güzel

surete getirdi demek olarak yine istifa meratibini ifade etmiş olurki bu da kerem cümlesindedir.

İKİNCİSİ, tesviye ile ahseni takvime getirildikten sonra «ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ»

buyurulduğu üzere kemâlden noksan ve süfliyyete doğru çevirmek ma'hasını ifâde etmiş olur ki bu ma'na

keremi değil de kereme mağrur olanlara karşı kerîmin kudreti tesarrufiyyesini göstererek inzar ve Âhirete

istidlâl mahiyetinde olmuş olur.

Sh:»5639

8. ﴿فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ﴾ - Bu âyette de bir kaç vecih vardır:

BİRİSİ, « فِی » , « رَكَّبَ » ye müteallık, eyyi « فِی صُورَةٍ أَى صُورَةٍ » mealinde istifhamdan menkul sıfat, « مَا » onu takviye için mezîd, « شَاءَ » cümlesi suretin sıfatı ve bunlarla « رَكَّبَكَ » cümlesi « عَدَلَكَ » nin bir beyanı olmaktadırki meali şu olur: seni muhtelif suretlerden dilediği herhangi bir surette terhib ve tasvir eyledi, bu ma'naca terhib, ahseni takvîmi beyan ile kerem cümlesinden olur.

İKİNCİSİ, « اَى . شَرَطَ » ve binaenaleyh « رَكَّبَكَ » istikbal ma'nasında olarak seni herhangi bir surette dilerse terhib ve tasvir eder, dilerse o güzel insan kılığında çıkarır da en çirkin suretlere kor, esfelisâfilîne yuvarlar demek olur. Bu ma'naca gururun cezasına işaretle bir inzar olur.

ÜÇÜNCÜSÜ, « فِی صُورَةٍ » . « عَدَلَكَ » ye müteallık, « أَى » yine sıfat « مَا شَاءَ رَكَّبَكَ » , « مَا » mevsul veya mevsuf veya şart olarak ayrıca bir kelâm olmaktadır. Bu takdirde meal, seni herhangi bir surette denkleştirdi, yâhud evirdi çevirdi, dilediği gibi seni terhib etti, yâhud dilerse başka bir surette terhib eder demek olup evvelki iki ma'nanın ikisini de ihtiva eyler. Bu ma'naların hepsi de muhtemil ve sahihtir. Ba'zısında suret, meratibi husûnde muhtelif suretlerden herhangi birisi, ba'zısında da husn ü kubuhte muhtelif suretlerden herhangi birisi demektir. Binaenaleyh anaya babaya ve

sair akrabaya müşabehet ve ademi müşabehet, renk uzunluk, kısalık, erkeklik dişilik, sağlamlık çürüklük,

salâh ve fesad, zekâ ve hamakat gibi cismanî ve ma'nevî bütün suver ve evsafa şamil olur. İbni Cerîr, Ebî

rebahı lahmîden rivayet etmişti ki, Hazreti Peygamber sallâllahü aleyhi vesellem ona « مَاؤُدَ لَكَ =

ne evlâdın oldu?» diye sormuş, Yaresulâllah! Ne evlâdım olabilir: ya oğlan ya kız, demiş, kime benziyor?

Buyurmuş, Ya Resulâllah! Kime benziye bilir? Ya babasına ya

Sh:»5640

anasına demişdi, o vakit Peygamber sallâllahü aleyhi vesellem şöyle buyurdu: öyle deme, nutfe rahimde

istıkrar edince Allah tealâ onunla Âdem beynindeki her nesebi ihzar buyurur, kitabullahda şu âyeti

okumadın mı? « فَيَّ أَيْ صُورَةَ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ » ya'ni seni sülûk ettirir o

surete koyar dedi اهـ . Görülüyor ki bu hadîs üç şey'e işaret ediyor:

BİRİSİ: « أَيْ » yâhud « مَا » da şartıyyet ma'nası.

İKİNCİSİ, atalara çekme (atavizm) ta'bir olunan irsî haysiyyetidir ki bir nutfe âdemden beri atalarından

intikal ede gelen neseblerin hususiyetlerin her birini ihtiva edebilir.

ÜÇÜNCÜSÜ, de tabi'î ve irsî demek olan bu atavizm hususunda dahi fâili mü'essir, tabi'at değil, Allah tealânın meşiyeti olduğunun isbatıdır. Çünkü ana baba gibi yakın ataların hususiyetlerine ta Âdeme kadar varan uzak atalardan birinin hususiyeti galebe ettirilmesi o muhtelif tabi'atler ve suretler üzerinde Allah tealânın meşiyet ve irâdesi hâkim olduğunu gösterir. Demekki iyi veya kötü olarak tabi'î ve irsî kıymetler yok değildir. Onlar da mülâhaza olunmalıdır. Lâkin hukûm onlarda değil mücerred Allah tealânın meşiyetinde olduğu bilinmeli ve ona yükselmeğe çalışmalıdır. Bu ise onun keremine mağrur olmakla değil, keremiyle beraber kudret ve hikmetini de düşünerek ileride de ona liyakat kesbetmek ve ikabından korunmak için iman ve şükrân ile tâate ve hayır amellere sarılmakla olur. 9. ﴿كَلَّا﴾ hayır hayır - kereme mağrur olmaktan zecirdir. Ya'ni öyle mağrur olmayın ﴿بَلَّ﴾ fakat siz - o keremin kadrini bilmiyorsunuz ﴿تُكذِّبُونَ بِالذِّينِ﴾ dîni tekzîb ediyorsunuz - o kerîm olan rabbınızın keremine karşı onun emr ü nehyine islâm, ya'ni tam bir ihlâs ve inkiyad ile itaat ederek o kereme lâyük yüksek

ahlâk ile güzel ameller yapmak vazîfe ve mes'uliyetine ve ona göre hisab ve cezaya inanmıyorsunuz. Bir

gün olup da Allahın iyilere iyilikle ecr-ü mükâfat, kötülere kötülükleriyle ıkab ve mücazât edeceğini tekzîb

eder bir surette magrurlanıyor aldaniyorsunuz. Çünkü Allahın lûtf ü kereminden ümidi kesmek, ecr ü

mesubâtına inanmamak küfr olduğu gibi azâb ve ıkabından emîn olmak, izzet ve kudretini tanımamak da

küfürdür. Bunun sarîhi, sarîh küfür, zımnîsi de zımnî küfr olmuş olur. Bundan hitabın kâfirlere olduğu

anlaşırsa da « بَلَّ » kelimesi ile atıf, kelâmda bir ıdrab ve intikal ifâde ettiği için makablinin kâfir ve âsiye

şûmulüne mani' olmaz. O gururun küfre kadar varabileceğini beyan ile zecri takviye etmiş olur. Fâtihadâ «

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ط» de geçtiği üzere burada da dîn küllî ve cüz'î olarak iki ma'na ile de

mülâhaza edilmiştir: İslâm ve ceza. Çünkü dîn; lügatte ceza, ya'ni yapılan bir işe hayr veya şerr bir karşılık

verektir. Bunun hakkı da hayra hayr ile şerre şerr ile cezadır. Bunun için Sûrei Yusüfte «

فِي دِينِ الْمَلِكِ» de geçtiği üzere vazîfe ve mes'uliyet ahkâmını ta'yin eden kavaid ve âdâta

dahi dîn ve şeriat itlak edilir. « شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا » Sûrei

« شُورَى » ya bak. Bu haysiyetle urf-ü şeriatte dîn, insanları hamde, ya'ni medh-u senâ ile mükâfata

lâyık husni ihtiyarlarıyla hayr olan şeylere kendiliklerinden sevk eden vaz'î ilâhîdir. Bunun hakîkati de «

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ ق» buyurulduğu üzere İslâmdır. Bunun esaslarından biri

de Âhirette ba's ve cezadır. İşte burada kereme mağruriyetle dîni tekzîb etmek doğrudan doğru Allah dîni olan islâmı tekzîb etmek demek olursa da bu tekzîb bilhassa onun ahkâmından biri olan ba's ve cezayı ve mucebince vazîfe ve mükellefiyeti tekzîb etmek ma'hasına râcî' olduğu için siz mağrurlanıp saygısızlık etmekle cezayı ve binaenaleyh dîni kökünden tekzîb etmiş oluyorsunuz mealinde olur. Bundan dolayı bu gibi mevki'lerde dîni sâde ceza ile tefsîr etmek

Sh:»5642

daha kestirme olacağından ekseriyetle bu ma'na tercih olunmuştur. Ya'ni siz demek ki cezayı tekzîb ediyorsunuz ve onun için Allahdan korkmıyor mağrurlanıyorsunuz. 10.

﴿وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ﴾ halbu ki üzerinizde muhakkak hâfızlar var. - Ya'ni iyi ve kötü

her yaptığını gözetip hıfz-u zabt etmeğe me'mur hâfıza kuvveleri, hafaza ve hâfızın denilen gözcü Melekler

var. Öyle ki 11. ﴿كِرَامًا كَاتِبِينَ﴾ kirâmen kâtibîn - unvanına mazhardırlar. Her biri Allah

indinde mükerrerem, vazîfelerinde kusur etmez kâtibler, dürüst hak yazıcılarıdır. 12.

﴿يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ﴾ Her ne yapıyorsanız bilirlir - iyi ve kötü hiç birini zayı' etmiyerek

hepsini hak yazisiyle defteri amalinize bile bile yazarlar ve öyle şehadet ederler. Evvelki Sûrede zikri

geçen sahifeler öyle neşr olunur. Bu kâtiblerin bu evsaf ile vasfında hisab ve ceza işinin ehemmiyetini ihtar

vardır. Öyle ki Allah tealâ ona böyle kiram kâtibler me'mur kılmıştır. Onun için o yazının, o ilm ü hıfzın

neticesini beyan zımında buyuruluyor ki: 13. ﴿انَّ الْأَبْرَارَ﴾ şübhesiz ebrar - kavl-ü fi'linde

sadık, hayr ehli iyiler, (Sûrei Dehre bak) ﴿لَفِي نَعِيمٍ﴾ muhakkak bir Naîm içinde 14.

﴿وَأَنَّ الْفُجَّارَ﴾ ve şübhesiz ki fâcirler. - Rabbına karşı terbiyesizlik edip aşırı isyan ve

muhalafete sapanlar ﴿لَفِي جَحِيمٍ﴾ muhakkak bir cahîm, ya'ni şiddetli bir Cehennem ateşi

içindedirler. 15. ﴿يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ﴾ o dîn günü, ya'ni tekzîb ettikleri o ceza günü ona

yaslanacaklardır. 16. ﴿وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ﴾ ve onlar ondan gaib olmayacaklardır. -

Dâima ve ebediyyen onun içinde kalacaklardır. İşte o hılkatin, o ilmin,

Sh:»5643

o yazının, o hıfzın neticesi ebrar ile fuccarı böyle ayırd ederek ebrarı Naîme, fuccarı Cahîme gönderecek

olan ebedî cezadır. İbni Kutebyenin kitabül'imamesinde tafsili mezkûr olduğu üzere nakl olunur ki:

Süleyman ibni Abdilmelik, Mekkeye giderken Medîneye uğradığında ekâbirden Ebu Hâzimi getirtmiş

onunla, bir muhasebede bulunmuş idi. Ebu Hâzim ona hayli acı nasîhatler etmiş, nihayet aralarında şu

suâl ve cevab olmuştu:

Süleyman - Ya Eba Hazim! Yarın Allaha varmak nasıl olacak?

Ebu Hâzım - Amma muhsin, seferinden ehline gelen gâib gibi ve amma müsî mevlâsına gelen kaçak gibi.

Bunun üzerine Süleyman ağladı da bilse idim Allah yanında bize ne var? Dedi.

Ebu Hâzım - Amelini kitabullaha arz et.

Süleyman - Kitabullahın neresinde?

Ebu Hâzım - « إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ »

Bu ihtardan sonra o ceza gününün dirayet ve kıyas ile tahmini kabil olmiyan azamet ve dehşeti haber

verilmek üzere buyuruluyor ki: 17. ﴿وَمَا آدْرِيكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ﴾ ne dirâyet bildirdiki

sana o ne dîn günü? Ey muhatab! Hayır, sen onu dirâyet tarikiyle bilemezsin, çünkü o Dünyada misli

geçmiş kıyas ile bilinebilecek ceza günleriyle ölçülemez. Ba'zıları burada hitab zecr-ü inzar tarikiyle kâfire

olduğuna kail olmuş ise de cümhûrun beyanına göre Resulullah'a hitabdır. Çünkü vahiyden evvel

bilmiyordu. Maamafih evvelki Sûredeki «عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ» ve bu Sûrenin

başındaki «عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ» âyetleri mucebince her nefis için onun

dehşet ve azemetini hakkıyla bilmek ancak bilfiil vuku' ve müşahedesi hengâmında olabileceğinden dolayı

Sh:»5644

hitabın her nefse hitabı amme olması bizce daha muvafıktır. 18.

﴿ثُمَّ مَا آدْرِيكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ﴾ - Bu tekrarda iki nükte vardır. Birisi, tehvîli takviye için

te'kididir. Birisi de ehli naîme aid olan ile ehli Cahîme aid olana ayrı ayrı işaret olmasıdır. Bu suâlden sonra

şöyle haber veriliyor: O dîn günü, o ceza 19.

﴿يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا﴾ o gündürkü hiç bir nefis bir nefis için bir şey'e

mâlik olmaz - ne mü'min ne kâfir, ne berr ne fâcir kimse kimsenin hesabına zerrece bir şey yapamaz.

﴿وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ﴾ Ve o gün emir yalnız Allahındır. - O ne emr ederse ancak o, olacaktır.

Onun için « ﴿وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ﴾ الخ . . . »